

Box 3: nieuwe arresten en ontwikkelingen

4-9-2024 | Door Kees van Oostwaard werkzaam bij
Fiscale Zaken Athora

Eind mei schreef ik onder meer dat de (nieuwe) Tweede Kamer een motie had aangenomen om het wetsvoorstel voor herziening van box 3 nog voor het zomerreces naar de Raad van State te zenden. En dat op 6 juni de arresten over box 3 verwacht werden. De arresten bleken een tweetrapsraket: eerst op 6 juni vijf arresten en op 14 juni vier arresten.

Nog op 6 juni reageerde toenmalig staatssecretaris Van Rij op de eerste vijf arresten en gaf aan dat het Ministerie ongeveer acht weken nodig zou hebben voor een reactie. Op 18 juli volgde de reactie van staatssecretaris Idsinga. Genoeg stof om bij stil te staan.

De arresten van 6 juni 2024

De arresten van 6 juni werden met de nodige publiciteit aangekondigd. Er was zelfs een livestream (die de grote belangstelling niet helemaal aankon).

Over vier van de vijf arresten op 6 juni kunnen we kort zijn:

- Bij teruggaaf van box 3-heffing hoeft de Belastingdienst geen rente te vergoeden.¹
- Bij de bepaling van het werkelijke rendement hoeft geen rekening te worden gehouden met inflatie.²
- Aandelen in VvE- reserves zijn voor box 3-heffing geen bankgoed maar overige bezittingen. (twee vergelijkbare arresten)³.

Het meest interessant is het arrest⁴ waarin door de Hoge Raad antwoord wordt gegeven op de vraag of de Wet rechtsherstel box 3 (ook) in strijd is met artikel 1 van

¹ Hoge Raad, 6 juni 2024, zaaknummer 23/00771, ECLI:NL:HR:2024:756

² Hoge Raad, 6 juni 2024, zaaknummer 23/00989, ECLI:NL:HR:2024:813

³ Hoge Raad, 6 juni 2024, zaaknummer 23/00653, ECLI:NL:HR:2024:705 en Hoge Raad, 6 juni 2024, zaaknummer 23/00654, ECLI:NL:HR:2024:771

⁴ Hoge Raad 6 juni 2024, zaaknummer 22/04676, ECLI:NL:HR:2024:704

het Eerste Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) in combinatie met artikel 14 van het EVRM. Kern van het arrest is dat naar het oordeel van de Hoge Raad de genoemde wet inderdaad in strijd is met deze artikelen. De Wet rechtsherstel box 3 leidt tot een schending van het EVRM als de box 3-heffing hoger is dan het werkelijke rendement aangezien de wet de zogenoemde proportionaliteitstoets van artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM niet kan doorstaan.

Voor het rechtsherstel moet worden aangesloten bij het werkelijke rendement. Dit betekent naar het oordeel van de Hoge Raad dat de volgende uitgangspunten bij rechtsherstel moeten worden gehanteerd:

⁵ Het arrest geldt ook voor het aan de wet voorafgaande beleidsbesluit van 28 juni 2022, nr. 2022-176296, Stcr. 2022, 17063

- Voor de berekening van het werkelijke (nominale) rendement moet het gehele vermogen worden meegenomen (dus zonder aftrek van het bedrag van het heffingvrije vermogen en met inbegrip van de banktegoeden).
- Gekeken moet worden naar het saldo van positieve en negatieve resultaten van de verschillende vermogensbestanddelen in het belastingjaar (en niet van andere jaren). Naast inkomsten tellen ook de gerealiseerde en niet-gerealiseerde waardeveranderingen van de vermogensbestanddelen mee.
- Geen rekening wordt gehouden met de gemaakte kosten. Op die regel geldt één uitzondering: de rente op schulden.

Niet onbelangrijk is in dit verband de volgende opmerking in dit verband: *“In gevallen waarin de belastingplichtige door dat stelsel wordt geconfronteerd met een heffing naar een voordeel uit sparen en beleggen dat hoger is dan het werkelijke rendement, moet het daardoor optredende verschil in fiscale behandeling daarom ook als discriminatie worden aangemerkt indien dat verschil een (betrekkelijk) gering bedrag betreft.”*⁶

De Hoge Raad geeft dus ook aan dat bij de berekening van het werkelijk rendement het heffingvrije vermogen niet in aftrek mag worden genomen. Dat lijkt me een terecht uitgangspunt. Maar hoe om te gaan met vrijstellingen, denk bijvoorbeeld aan de vrijgestelde kapitaalverzekering (onder voorwaarden) die op 14 september 1999 al bestond? De Hoge Raad benoemt alleen het heffingvrije vermogen en niet specifieke vrijstellingen. Om die reden ligt het voor de hand dat specifieke vrijstellingen wel in aftrek mogen worden gebracht bij het berekenen van het werkelijke rendement.

Eerste reactie staatssecretaris van Financiën

De eerste reactie van (toenmalig) staatssecretaris Van Rij⁷ volgde snel, namelijk nog dezelfde dag. Naast een korte samenvatting van de uitkomst meldt de staatssecretaris dat de uitspraak van de Hoge Raad grote budgettaire gevolgen en consequenties heeft voor de uitvoering door de Belastingdienst. Het ministerie gaat de uitspraken en de gevolgen daarvan bestuderen en verwacht daarvoor zo’n acht weken de tijd nodig te hebben. Hij meldt ook nog dat de uitspraak in lijn lijkt het wetsvoorstel dat wordt uitgewerkt voor een stelsel op basis van werkelijk rendement.

⁶ Rechtsoverweging 5.1.7

⁷ Brief staatssecretaris van Financiën, 6 juni 2024, zonder kenmerk

De arresten van 14 juni 2024

Ruim een week later volgden nog een vier arresten van de Hoge Raad over box 3.

Deze vier arresten gingen over de volgende ‘elementen’:

- Bij de bepaling van het werkelijke rendement moet rekening worden gehouden met ongerealiseerd koersverlies (dit volgde al uit de 6-juni arresten).⁸
- De stelling van de staatssecretaris dat het aan de wetgever en niet aan de rechter is om rechtsherstel te bieden wordt verworpen.⁹
- Ook met niet-gerealiseerde vermogenswinsten moet rekening worden gehouden bij de vaststelling van het werkelijke rendement van een woning. Dit geval betrof een belastingplichtige die in Duitsland woonde met een niet-verhuurde woning in Nederland. Daarbij moet rekening worden gehouden met de WOZ-waarden aan het begin en het eind van het kalenderjaar.¹⁰
- Bij de berekening van de box-3-heffing is voor een appartement in Frankrijk bij de bepaling van het werkelijke rendement terecht geen rekening gehouden met kosten gemaakt voor het appartement en dat geldt ook voor het heffingvrije vermogen. Gelet op de werking van het Belastingverdrag Frankrijk-Nederland hebben beide partijen geen belang bij de behandeling van de klachten over de berekening van het eigen gebruik van het appartement.¹¹

Het is opvallend dat acht dagen na de eerste ‘box-3-arresten’ nog vier arresten worden gepubliceerd. Het lijkt me sterk dat deze arresten nog even snel in een week zijn voorbereid en geschreven. Het had meer voor de hand gelegen als alle arresten over box 3 tegelijk waren gepubliceerd. Zeker als we kijken naar het eerste arrest in dit rijtje van 14 juni. Qua uitkomst verschilt dit niet wezenlijk van een arrest dat al op 6 juni werd gepubliceerd.

Voor onroerend goed is op 14 juni iets meer duidelijkheid geschapen. Ook de Hoge Raad gaat uit van WOZ-waarden bij woningen in box 3.

Analyse arresten Hoge Raad door staatssecretaris

Op 18 juli 2024 heeft staatssecretaris Idsinga een brief¹² over de arresten naar de Tweede Kamer gezonden.

⁸ Hoge Raad, 14 juni 2024, zaaknummer 22/01571, ECLI:NL:HR:2024:855

⁹ Hoge Raad, 14 juni 2024, zaaknummer 23/01022, ECLI:NL:HR:2024:856

¹⁰ Hoge Raad, 14 juni 2024, zaaknummer 23/01736, ECLI:NL:HR:2024:857

¹¹ Hoge Raad, 14 juni 2024, zaaknummer 23/02894, ECLI:NL:HR:2024:860

¹² Brief staatssecretaris van Financiën, 18 juli 2024, kenmerk 2024-0000372058

Hij concludeert dat de arresten leiden tot een tegenbewijsregeling; is het werkelijke rendement lager dan het forfaitaire rendement dan moet de belasting dusdanig worden verminderd dat alleen over het werkelijke rendement wordt geheven. En dit sluit aan bij de door de Belastingdienst getroffen voorbereidingen met het ontwikkelde formulier Opgaaf Werkelijk Rendement.

Ook constateert de staatssecretaris dat De Hoge Raad diverse handvatten heeft gegeven voor de berekening van het werkelijk rendement, maar dat er ook nog openstaande vragen zijn. Daar probeert hij met deze brief ook invulling aan te geven. Punten die hij benoemt voor de berekening van het werkelijke rendement (die ook gedeeltelijk al zijn ingevuld door de Hoge Raad):

- Het werkelijk rendement moet worden bepaald aan de hand van het gehele box-3-vermogen (inclusief banktegoeden).
- Rendement op vrijgesteld vermogen wordt niet tot het werkelijke rendement gerekend (genoemde voorbeelden zijn bos- en natuurterreinen en landgoederen).
- Rendement op vermogen dat op peildatum 1 januari nog niet tot het box-3-vermogen behoorde maar later in het jaar, behoort ook tot het werkelijke rendement.
- Er is geen significantiemarge (€ 1 minder werkelijk rendement dan het forfaitaire rendement kan al tot vermindering leiden).
- Geen rekening houden met inflatie.
- Het werkelijke rendement wordt per jaar bepaald.
- Het werkelijke rendement omvat alle positieve en negatieve resultaten uit box 3. Naast het directe rendement (rente, huur, dividend) zijn dat alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeontwikkelingen van het vermogen.
- Geen rekening houden met kosten.¹³
- In lijn met de wettelijke bepalingen gaat de Hoge Raad voor woningen uit van de WOZ-waarde. De staatssecretaris gaat er van uit dat deze wettelijke lijn voor forfaits ook geldt voor andere bezittingen. De meeste bezittingen moeten gewaardeerd worden op de waarde in het economische verkeer.
- Voor het genietingsstijdstip wordt uitgegaan van het kasstelsel.
- Voor toerekening van box-3-vermogen tussen partners wordt de wettelijke systematiek aangehouden.

¹³ De staatssecretaris geeft aan dat in het voorstel wel kostenaf trek en verliesverrekening wordt meegenomen.

- De staatssecretaris onderzoekt nog het punt van de niet verhuurde onroerende zaken.
- De WOZ-waarde gaat uit van een peildatum. Onderzocht wordt nog hoe om moet worden gegaan met aankoop of verkoop gedurende het jaar.
- Welke belastingplichtigen in aanmerking komen voor rechtsherstel wordt in kaart gebracht.
- Bij vermindering zal geen rente worden vergoed.

De derving als gevolg van de arresten bedraagt miljarden. Met Prinsjesdag zal het kabinet de Kamer informeren over de 'financiële inpassing'.

De staatssecretaris schetst ook een planning voor de verdere afwikkeling. Meest in het oog springende zaken zijn:

- De verwachting dat in oktober van dit jaar individuele brieven met 'duidelijk handelsperspectief en beoogd tijdpad' worden verzonden.
- Daarvoor is in augustus al de doelgroep bepaald en de definitie van werkelijk rendement vastgesteld.
- In juni 2025 wordt het formulier Opgave Werkelijk Rendement live gezet. In die maand worden ook individuele attentiebrieven verzonden.

Het is voor een ingewijde misschien wel begrijpelijk dat het nog enige tijd kost om het formulier waarmee opgaaf kan worden gedaan, live te zetten. Maar een belastingplichtige die al gehoord heeft van de arresten en in oktober van dit jaar een brief ontvangt, zal toch meer voortvarendheid verwachten.

Slotopmerking

De Hoge Raad heeft op de kernvraag antwoord gegeven: de Wet rechtsherstel box 3 is in strijd met artikel 1 van het Eerste Protocol bij het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) in combinatie met artikel 14 van het EVRM. Daarnaast is een aantal zaken verduidelijkt, maar zijn er ook 'open eindjes'. Die heeft de staatssecretaris alvast proberen in te vullen. Mijn inschatting is dat belastingplichtigen teleurgesteld zullen zijn over de duur van het verdere proces, hoe begrijpelijk wellicht ook dat zoiets niet morgen of overmorgen geregeld is.

Voor de toekomst is het verder nog wachten op het oordeel van de Raad van State over het wetsvoorstel tot herziening van box 3. Zoals eerder door mij opgemerkt zal box 3 nog wel even een hoofdpijndossier blijven voor het ministerie van Financiën.